

АМОРТИЗАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Розвиток ринкових відносин в Україні зумовлює зростання потреби в інформації для планування, управління витратами, контролю і прийняття управлінських рішень, яку забезпечує управлінський облік.

Однією з важливих економічних і облікових категорій є така багатоаспектна категорія, як амортизація основних засобів. Різні аспекти амортизації передбачають не тільки різні підходи до її обчислення й інтерпретації, а й вибір алгоритму її розрахунку, в залежності від поставленої мети, обумовлюють доцільність використання даних облікової концепції амортизації для прийняття управлінських рішень.

Дослідження багатоаспектності амортизації і її впливу на прийняття управлінських рішень проводять як зарубіжні [8], так і вітчизняні [6,7,9,10] вчені.

У цьому сенсі необхідно зазначити, що управління витратами є процесом цілеспрямованого формування витрат щодо їхніх видів, місць та носіїв за постійного контролю рівня витрат і стимулювання їх зниження. Управління витратами є важливою функцією економічного механізму будь-якого підприємства.

Основним завданням управління витратами на підприємстві є планування собівартості продукції, що полягає у системі техніко-економічних розрахунків, які відображають величину (зміну величини) поточних витрат, що включаються до складу собівартості валової продукції, а також величину витрат, що склалися протягом усього промислового циклу, які включаються до складу собівартості товарної продукції.

Метою управління витратами та планування собівартості є економічно обґрунтоване визначення величини витрат, необхідних у планованому періоді для виробництва і збуту кожного виду та всієї промислової продукції підприємства, що відповідає вимогам щодо її якості.

Розрахунки планової собівартості окремих виробів, товарної і валової продукції використовуються для визначення потреби в оборотних коштах, планування витрат та прибутку, визначення економічної ефективності окремих організаційно-технічних заходів та виробництва в цілому, для внутрішньогосподарського планування, а також для формування ціни реалізації. Дані обліку витрат використовуються для оцінки та аналізу виконання планових показників, визначення результатів діяльності структурних підрозділів та підприємства в цілому, фактичної ефективності організаційно-технічних заходів, спрямованих на розвиток та удосконалення виробництва, для планово-економічних та аналітичних розрахунків. У

зв'язку з цим на підприємстві повинно бути забезпечене повне зіставлення планових та звітних даних щодо складу і класифікації витрат, об'єктів і одиниць калькулювання, методів розподілу витрат за планованими (звітними) періодами. Підприємство буде отримувати прибуток лише тоді, коли буде постійно удосконалювати управління витратами.

Однією з важливих економічних категорій є амортизація, яка є розподілом вартості довгострокових активів протягом терміну їхнього корисного використання з метою визначення прибутку (збитку) відповідного звітного періоду.

Об'єктом амортизації є вартість, яка амортизується (окрім вартості землі і незавершених капітальних інвестицій). Нарахування амортизації здійснюється протягом строку корисного використання (експлуатації) об'єкта, який встановлюється підприємством при визнанні цього об'єкта активом (при зарахуванні на баланс), і призупиняється на період його реконструкції, модернізації, добудови, дообладнання та консервації. Термін корисного використання визначається підприємством самостійно з урахуванням його потужності (продуктивності), фізичного та морального зносу, правових або інших обмежень щодо терміну використання об'єкта. За обсяг продукції (робіт, послуг), який буде виготовлено (виконано) підприємством з використанням об'єкта основних засобів, приймається запланований підприємством обсяг продукції (робіт, послуг), який підприємство планує виробити (виконати) з використанням цього об'єкта.

Термін корисного використання (експлуатації) об'єкта основних засобів переглядається в разі зміни очікуваних економічних вигод від його використання.

У відповідності до [8] амортизація основних засобів в бухгалтерському обліку може нараховуватися такими методами:

1) прямолінійним, за яким річна сума амортизації визначається діленням вартості, яка амортизується, на строк корисного використання об'єкта основних засобів. Прямолінійний метод найбільш поширений на підприємствах. Аналізуючи прямий метод нарахування амортизації варто звернути увагу, що підприємству необхідно вірно встановити термін використання та ліквідаційну вартість основного засобу;

2) зменшення залишкової вартості, за яким річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітного року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації. Річна норма амортизації (у відсотках) обчислюється як різниця між одиницею та результатом кореня ступеня кількості років корисного використання об'єкта з результату від ділення ліквідаційної вартості об'єкта на його первісну вартість;

3) прискореного зменшення залишкової вартості, за яким річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на поча-

ток звітного року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації, яка обчислюється, виходячи із строку корисного використання об'єкта, і подвоюється;

4) кумулятивним, за яким річна сума амортизації визначається як добуток вартості, яка амортизується, та кумулятивного коефіцієнта. Кумулятивний коефіцієнт розраховується діленням кількості років, що залишаються до кінця строку корисного використання об'єкта основних засобів, на суму числа років його корисного використання. Цей метод вважається прискореним, оскільки дозволяє нараховувати амортизацію у більших розмірах у перші роки експлуатації;

5) виробничим, за яким місячна сума амортизації визначається як добуток фактичного місячного обсягу продукції (робіт, послуг) та виробничої ставки амортизації. Виробнича ставка амортизації обчислюється діленням вартості, яка амортизується, на загальний обсяг продукції (робіт, послуг), який підприємство очікує виробити (виконати) з використанням об'єкта основних засобів.

Підприємство може застосовувати норми і методи нарахування амортизації основних засобів, передбачені податковим законодавством.

Як вірно застосовувати податковий метод нарахування амортизації у [4] не передбачено. Але в листі N 31-34000-10-16/9446 від 02.04.2009р. Міністерство фінансів надає рекомендацію щодо нарахування амортизації податковим методом «При застосуванні методу амортизації за податковим законодавством сума амортизації, що включається до декларації з податку на прибуток підприємства, відображається в бухгалтерському обліку щомісяця в розмірі 1/3 квартальної суми. Крім того, по тих основних засобах, по яких амортизація за податковим законодавством не нараховується, в бухгалтерському обліку амортизація відображається в сумах, визначених в порядку передбаченому Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 N 92. Однак це роз'яснення Мінфіну протирічить [4], тому що у відповідності до п.29[4] нарахування амортизації починається з місяця, наступного за місяцем, у якому об'єкт основних засобів став придатним для корисного використання, нарахування амортизації припиняється починаючи з місяця, наступного за місяцем вибуття об'єкта основних засобів, переведення його на реконструкцію, модернізацію, добудову, консервацію. Податковий метод нарахування амортизації регулюється [1], в якому дається визначення груп основних засобів (розподіл основних засобів по групам). Вартість груп змінюється поквартально. Норми амортизації наведені поквартально. Норми нарахування амортизації податковим методом визначено в таблиці, що наведена нижче.

Норми нарахування амортизації основних фондів згідно [1].

Група основних фондів, визначена згідно ст. 8 Закону	Норми амортизації (у розрахунку на податковий квартал), %	
	Придбані до 01.01.2004 р.	Придбані після 01.01.2004 р.
1	1,25	2
2	6,25	10
3	3,75	6
4	-	15

Від обраного методу нарахування амортизації в бухгалтерському обліку залежить фінансовий результат підприємства. Застосування норм і методів нарахування амортизації основних засобів, передбачених податковим законодавством, приводить до того, що період амортизації основних засобів може перевищувати 50 років. Із цього випливає, що сучасні норми і методи нарахування амортизації, передбачені податковим законодавством, значно обмежують інвестиційні можливості підприємств. Наслідком такої облікової політики є відсутність у багатьох підприємств оборотних коштів, необхідних для інвестування в основні засоби.

Амортизація як складова частина витрат підприємства має різне трактування. Економічна амортизація відрізняється від бухгалтерської тим, що ґрунтується на майбутніх грошових потоках, очікуваних від використання основних засобів з обліком їхньої ліквідаційної вартості наприкінці терміну корисної служби. Бухгалтерська амортизація не дає змоги оцінити реальну економічну рентабельність діяльності підприємства.

Відмінності бухгалтерської і економічної концепції амортизації зумовлені відмінностями бухгалтерської й економічної концепції прибутку.

Економіст обчислює економічний прибуток фірми, як різницю валового доходу фірми і всіх альтернативних витрат, упущених можливостей виробництва товарів і послуг, що поставляються фірмою. Бухгалтер обчислює бухгалтерський прибуток як різницю валового доходу фірми та понесених витрат виробництва [8, с.280].

Як же застосовувати методи амортизації на практиці для управлінського обліку в умовах сьогодення? Міністерством промполітики України затверджені Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг) [3], які застосовуються для здійснення планування, ведення обліку і калькулювання виробничої собівартості продукції, робіт і послуг промислового характеру як на промислових підприємствах, так і в непромислових організаціях, які випускають промислову продукцію, незалежно від форм власності і господарювання.

У відповідності до Методичних рекомендацій метою планування собівартості є економічно обґрунтоване визначення величини витрат, необ-

хідних у планованому періоді для виробництва кожного виду та всієї промислової продукції підприємства, що відповідає вимогам щодо її якості.

Розрахунки планової собівартості окремих виробів, товарної і валової продукції використовуються для визначення потреби в оборотних коштах, планування прибутку, визначення економічної ефективності окремих організаційно-технічних заходів та виробництва в цілому, для внутрішньозаводського планування, а також для формування цін.

Методичні рекомендації рекомендують підприємствам самостійно обирати метод амортизації, у відповідності до [4] з урахуванням очікуваного способу отримання економічних вигод від його використання, рекомендують підприємствам на практиці застосовувати ті ж методи амортизації, що і в бухгалтерському.

У разі зміни очікуваного способу отримання економічних вигод від використання об'єкта метод амортизації переглядається. Нарахування амортизації за новим методом починається з місяця, наступного за місяцем прийняття рішення про зміну методу амортизації.

Таким чином на прийняття управлінських рішень впливає економічна амортизація, що ґрунтується на майбутніх грошових потоках, очікуваних від використання основних засобів з врахуванням ліквідаційної вартості.

Література:

1. Закон про оподаткування прибутку – Закон України „Про оподаткування прибутку підприємств” в редакції від 22 травня 1997р. № 283/97 – ВР;
2. Лист Мінфіну N 31-34000-10-16/9446 – Лист Мінфіну України від 02.04.2009р. №31-34000-10-16/9446;
3. Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості, затверджені наказом Міністерства промислової політики України від 09.07.2007р. № 373;
4. П(С)БО 7 – Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 „Основні засоби”, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 27 квітня 2000р. № 92 , зареєстроване в Міністерстві юстиції України від 18 травня 2000р. за № 288/4509;
5. П(С)БО 16- Положення(стандарт) бухгалтерського обліку 16 „Витрати”, затверджене наказом Мінфіну України від 31.12.99р. № 318, зареєстровано в Мінюсті України 19.01.2000р. № 27/4248;
6. Голов С.Ф. Дискусійні аспекти амортизації // Бухгалтерський облік і аудит. – 2005. – № 5 – с.3-8;
7. Голов С.Ф. Концепції амортизації та їх вплив на облік і управління в сучасних умовах // Бухгалтерський облік і аудит. – 2004.- № 8 – с. 9-15;
8. Мэнкью Н.Г. – Принципы экономикс. – СПб.,1999. – 784 с.;

9. Пархоменко В.М. Облік амортизації // Бухгалтерський облік і аудит. – 2003. – № 6 – с. 21-22;
10. Чумаченко М. Ще раз про амортизацію як важливе джерело інвестиційної діяльності підприємств // Бухгалтерський облік і аудит. – 2004. – № 11 – с. 3-7.

*Олександра Олійничук, викладач
Тернопільський комерційний інститут
м. Тернопіль, Україна*

АНАЛІЗ РЕЗЕРВІВ ЗРОСТАННЯ ПРИБУТКУ ВІД ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛІСОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Прибуток – це обліково-аналітична категорія, яка потребує глибокого та систематичного аналізу з метою виявлення резервів його збільшення, визначення економічної ефективності діяльності підприємства, формування стратегії його розвитку тощо. Управління прибутком, як зазначають А. М. Турило й О. А. Зінченко, є важливою складовою загального менеджменту підприємства, в системі якого пошук раціональних шляхів зростання прибутку є ключовим завданням [1, с.106].

На величину прибутку лісогосподарських підприємств прямо або опосередковано впливають ряд факторів, зокрема втілення техніки та передової технології при веденні лісового господарства; ріст продуктивності праці; збільшення об'єму лісогосподарського виробництва; виробнича, постачальницька та збутова діяльність; зміни цін на матеріали та тарифи; позареалізаційні збитки та доходи; зниження собівартості лісопродукції та рівня оптових цін на неї. Збільшення прибутку в значній мірі залежить також від асортименту та якості продукції: на цінні асортименти та вищі сорти деревини ціни значно вищі і, відповідно, прибуток від їх реалізації буде більшим. На величину прибутку також впливає правильність відображення в обліку витрат на виробництво, доходів від реалізації продукції, позареалізаційних доходів і збитків, що, в свою чергу, залежить від діючої на лісогосподарському підприємстві організації та методики обліку витрат і доходів.

Поняття “фактори впливу на величину прибутку” тісно пов'язане з поняттям “резерви зростання прибутку” в тому сенсі, що ті фактори, які зумовлюють зменшення суми прибутку, є резервами його зростання. Пошук резервів зростання прибутку є важливим завданням аналітичної служби лісогосподарського підприємства. Здійснення даного процесу передбачає виділення трьох етапів.

Перший етап – аналітично-розрахунковий – полягає в комплексному аналізі прибутку підприємства з метою виявлення резервів його зростання